

herved paa Samsø. Det er beffendt, at Forholdene der ogsaa i Henseende til Gaardene ere ordnede paa en Maade, som er noget afvigende fra, hvad der idetmindste hyppigt findes andetsteds her i Landet, og det er Forhold, som, om jeg ikke feiler, gjentagne Gange ere bragte under Dmtale her i Rigsdagen. Naar Forholdet er dette paa Samsø og andetsteds — jeg har ogsaa set det andetsteds, idetmindste i enkelte Tilfælde, — at Grunden eies af Herlighedseieren, om jeg maa kalde det saaledes, for at bruge et kort Udtryk, men at derimod Huset, Bygningen eies af Husmanden, er der jo fuldstændig Grund til maatte endnu mere at træffe saadanne Foranstaltninger, at man sikker den, som eier Bygningen mod alle saadanne Overgreb, der maa siges at stride imod, hvad der i sig selv er rigtigt og retfærdigt. Den ærede Minister sagde, om jeg forstod ham ret, at allerede et Humanitetsbetynd fra Herlighedseierens Side vilde gjøre sig gjældende i disse Forhold, saaledes at en Husmand, som sidder og flittig forbebrer Jord og Bygning, virkelig paa Grund af det humane Forhold ikke behøver at frygte for nogen Opfigelse, han kunde være saa temmelig sikker paa ved Herlighedseierens Humanitet at blive sidende. Jeg skal være den Sidste til at benegte, at der gives humane Herlighedseiere; men jeg tror dog, der er en stor Forskjel paa, om en Mand kan anlægge en Virksomhed, stolende paa en Andens humane Betynd, eller om han anlegger sin Virksomhed, stolende paa, at han har en Ret, hvorefter denne Virksomhed ogsaa kommer ham til gode. Det er vistnok under de stiftende Forhold meget vanskeligt saaledes at anlægge sit Arbeide og sin Kapital paa det Grundlag, at en Anden vil være saa human ikke at berøve En Frugten deraf, og det er let forstaaeligt, naar Mange ikke have troet paa en saadan Basis at kunne gaa dertil. Jeg har den Opfattelse, at, dersom dette lille Lovforslag kan gaa igjennem, vil det mulig have en saadan Virkning — det være sig en større eller mindre — at den dog langtfra kan kaldes eller kan ventes at blive betydningsløs. Der er ikke saa Medborgere, som sidde i denne Stilling som Husmænd, det er en talrig Klasse, og dersom man kan give denne Klasse den Forvisning: Naar I anvende Ederis Arbeide og give Eders Sparepenge til at forbedre den Jordlod, I have, skulle I ogsaa selv nyde Frugterne deraf; dette tilfikkre vi Eder, — naar vi kunne gjøre dette, har jeg det Saab, at det vil styrke Modet hos mange af disse Medborgere, der virkelig endnu for en stor Del leve under saadanne Forhold, som min ærede Medforslagsstiller har skildret, Forhold, som i høj Grad trænge baade til materiel og til anden Støtte.

Tung: Da Landbosforholdene her i Landet i Slutningen af forrige Aarhundrede vare under

Forhandling, var det Reventlows Opgave, at der ingen Huse skulle være, uden at der ogsaa skulle være Jord derved, som Husmændene kunde have at dyrke og have at leve af. Denne Opgave blev, skjøndt der blev arbeidet endel derfor, kun meget usfuldkomment ført igjennem; men jeg mener, det var en god Opgave, han havde stillet sig; og jeg tror, at den samme Opgave, som Snevælden stillede sig dengang, har nu den Dag idag Konge og Folkemagten at stille sig. Men jeg tror ikke, det gaar an at se med Sneverhed i Synet paa dette Spørgsmaal; der maa være Langstrakthed i Synet paa dette Spørgsmaal, dersom der virkelig skal komme Noget ud deraf; det er ikke nok, at man ser paa Tingene, det kommer an paa, hvorledes man ser derpaa. Skjøndt det kan være sandt for enkelte Herremænds Vedkommende, hvad der er sagt om, hvorledes de samle Arbeiderne i Arbejderboliger, som Nogle kalde Slavekolonier, saa lad os dog ikke være ubillige. Hvad gjør man rundt om i Sognene andre Steder for at skaffe disse Mænd Hus og Hjem? Ere deres Vilkaar bedre, naar de blive Indsiddere og gaa paa Daglete hos Bønderne, og naar de ikke kunne arbejde mere og kastes over paa Fattigvæsenet, ere deres Vilkaar da bedre? Lad os ikke kaste Skylden blot til den ene Side, lad os være enige om at sige, at Skylden ligger paa alle Sider. Lad os ikke kaste Skylden paa den ene Side og sige, at Herremændene her have gjort noget Forbømmeligt; de Andre i Sognet kunde jo have kjøbt en Giendom og slaaet den i Stykker. Ere de bedre farne, som blive Indsiddere og gaa paa Daglete? Lad os spørge Arbeiderne paa det ene og det andet Sted, hvorledes de ere stillede; det gaar ikke an at se paa Tingene med Sneverhed i Synet; der maa en vis Langstrakthed i Synet for at være retfærdig til alle Sider; ellers kan et saadant stort Spørgsmaal umulig føres igjennem. Iøvrigt tror jeg ikke under disse forvandlede Forhold, hvor man lider af Brøvl, at der egentlig kommer Noget ud deraf. Nu er det rigtignok sagt, at Brøvl betyder ikke Noget. Jo, Brøvl er et Udyr, der kaster Unger; der er ikke noget Udyr, der kaster saa mange Unger; det kaster Unger i Tusinder og Hundredetusinder og saa atter videre. Men med det Samme vi nyde disse Smaakaarsfolk paa Landet — og jeg mener, vi gjøre vel i at udtale vor Medfølelse med dem — lad os saa ikke gaa hen og lægge en Pude under Hovedet paa alle de Unger i nogle og tyve Aars Alderen, som uden at have Noget at leve af ubesindig gaa hen og gifte sig, og det kan ikke nægtes, at Mange gjøre dette. Lad os sige til dem: Hør, Godtfolk, I have gjort Noget, der er feilt gjort. Men det er en Feil, som vist ikke er saa let at rette i Samfundet. Der er vistnok Noget, som Samfundet forsømmer mod disse Mænd, idet de ikke blive oplyste om Forholdet; det er nu ikke alene Fattigmænds Sønner, men